

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM SZÉCHENYI ORSZÁGOS KÖNYVTÁRA AZ 1900-IK ÉVBEN.

A könyvtár belső életében az 1900. év folyamán két mozzanat emelkedik ki; az egyik a nyomtatványi osztály általános revizioja, a másik Posonyi Sándor világhírű kéziratgyűjteményéből az összes hungarikumok megszerzése, mely műveletben a Nemz. Múzeum könyvtára a m. kir. országos levéltár érdekeit is képviselte.

A könyvtár nyomtatványi osztályának első általános revizioját szükségessé tette az a körülmény, hogy az 1875-ben befejezett nagy rendezés óta revizio csak egyes szakokban történt, pedig évtizedek alatt s a nagy forgalom következtében szinte elkerülhetetlen, hogy valamely szakba tartozó könyvek más szakba ne kerültek vagy el ne tévedtek legyen; s így hiányzókul tűntek fel oly könyvek, melyek megvannak, de tévedés következtében, jelzetük hasonlósága miatt, más szakba osztattak. Hogy állagunkat bizonyosan tudjuk, hiányainkat konstatáljuk, hogy az évtizedek alatt bekövetkezett beosztási hibákat kiküszöböljük, kénytelenek voltunk az egész állományt átvizsgálni; s ezt a nagy műveletet öt évenként ismételni fogjuk, mikor is az első ízben szerzett gyakorlati tapasztalatok a munkálatot nagyban meg fogják könnyíteni.

A könyvtári revizio előmunkálatai május havában kezdődtek. Elsőben is a kikölesönzött munkák tömegét kértük vissza, a mi kellő, bár nem teljesen kielégítő eredménnyel járt. Azután a beosztatlan könyvek helyretevése és a valami okból kint lévők helyének utaló czédulákkal való megjelölése következett. A nagy munkára, a könyvállománynak a repertoriumokkal való egybevetésére junius közepén került a sor. A könyvtárnak erre vállalkozó tisztviselői és alkalmazottai, erre a célra felfogadott kise-

gító erővel, *Horváth Ignác* múzeumi őr vezetése alatt, öt csoportba osztva, délelőtt-délután megszakítás nélkül foglalkoztak e munkával, melynek első része, a repertoriumok minden egyes számának a könyvekkel való összehasonlítása, 49 munkanapot vett igénybe. E rendkívüli munkával járó költségek fedezéséről az állami költségvetésben gondoskodás történt.

E munkálattal pontosan megtudtuk a könyvtár nyomtatványi anyagának kötetszámát, mely — sajnos — messze mögötte marad annak a számnak, melyet az 1885. évi statisztikai összeszámitás és a szerzeménykönyv évi gyarapodásainak összeadása alapján a nyomtatványi osztály állagának mennyiségeül hittünk. Oka ennek az, hogy a szerzeménykönyvekben egy-egy folyóirat vagy füzetekben megjelenő mű annyi darabnak van feltüntetve, a hány füzetből áll, holott bekötve és könyvtárilag feldolgozva egy-egy évfolyam, vagy teljes kötet egy darabnak számít; viszont azonban vannak kivált a régibb könyvtári anyagban colligatumok, gyűjteményes munkák, melyek 20—25 s még több önálló műből állanak, de egybe lévén kötve, egy darabnak veendőek.

A revizio eredménye az, hogy a könyvtár 123 szakában repertorizált és czédulázott mű van: *178.578 kötet*.

E szám azonban nem meríti ki a nyomtatványi osztály egész anyagát, mert ehhez hozzászámítandók még a következő, nem a főrepertoriumokban elkönyvelt csoportok:

1. Iskolai értesítők	12,263 drb.
2. Egyházi schematismusok	1,854 »
3. Egyházi ordo és directorium	1,870 »
4. XVI—XVIII. századi történelmi röpiratok és apró nyomtatványok	3,136 »
5. Iskolai drámák	100 »
6. Feldolgozatlan zeneművek	1,326 »
7. 1898. és előbbi évekből való feldolgozatlan anyag (jobbára csonkaságok, töredékek) ...	4,398 »
8. 1899—1900 évi, a revizio idejéig feldolgozatlan anyag, kerek számmal	20,000 »
9. Arab, perzsa, örmény, chinai stb. feldolgozatlan anyag	16 »
10. Kossuth Lajos könyvtárának anyaga	4,303 »
11. Kisfaludy Sándor könyvtára	1,017 »
12. Hajnóczy József könyvtára	660 »
13. 1848/9-es proklamációk, röpiratok stb. (a levéltárban kezelve), kerek számmal	10,000 »

14. Apró nyomtatványok, a régibb anyag évrendi csomagokban, az 1897. XLI. tvcz. óta egybegyűlt anyag természete szerint évnegyedenként csoportosítva (alapszabályok, halotti jelentések, hivatalos iratok, periratok, falragaszok, műsorok, körlevelek, színlapok, zárszámadások és üzleti jelentések, vegyesek) kerek számmal	100,000 drb.
15. Duplumok	15,003 »
16. Horvát Árpád könyvtárának szétosztandó duplumai	3,163 »

Összesen: 179,109 drb.

Vagyis a könyvtár nyomtatványi osztályának állománya 357.687 darabra tehető. E szám megállapítása a revizio egyik eredménye.

A másik eredmény, mely azonban még korántsem végleges, a hiányok constatalása.

A revizio végeztével, augusztus hó közepén, a repertorizált anyagból 1888 darab, vagyis az anyag 1·07°/_o-a bizonyult hiányzóknak. A következő kutatás azután arra irányult, hogy minden egyes hiányzóknak látszó műnél pontos nyomozás indíttassék meg arra nézve, nem tévesen szerepel-e a mű az illető repertoriumban, nem osztatott-e be más szakba, a mit a repertoriumban nem jegyeztek föl, nem adatott-e át a Múzeum valamely más gyűjteménytárának, vagy mint duplum nem került-e annak idején eladásra? Az 1900. év végéig 40 könyvtári szakra nézve a fáradságos és minden egyes könyvnél hosszas utánjárást igénylő kutatások véget értek s az eredmény az, hogy 1888 hiányzó műből 557 darab előkerült s így a hiány 1331-re, vagyis az állomány 0·76°/_o-ára apadt. Ha a felkutatás eredménye a még átvizsgálandó 83 szakban ily kedvező lesz mint az átvizsgáltakban, a mi különben még hónapok, sőt talán évek munkája: a hiány az állomány oly csekély százalékát fogja feltüntetni, a mi messze mögötte marad nagy használati könyvtárak átlagosan fölvett hiány-százalékának. Az eredmény oly könyvtárnál, melyben soha általános revizio nem volt és melynek éveken át tartott, de meglehetősen hibásan végrehajtott nagy rendezése felül nem vizsgáltatott, feltétlenül kedvező.

A másik kiemelendő mozzanat néhai Posonyi Sándor kézirat-

gyűjteménye magyar részének megszerzése. A nagyhírű gyűjtemény a buzgó gyűjtő halála után 250.000 frtnyi vételáron Cohen Frigyes bonni könyvtár tulajdonába került, ki az egészet 700.000 márkányi összegért bocsájtotta áruba. Az egyben való eladás meghiusulván, a gyűjtemény részletekben került eladásra, és első nyomtatott katalogusa az 1899. év végén jelent meg. Még mielőtt a minket közelebről érdeklő rész piacra került volna, a könyvtár igazgató öre, a Nemz. Múzeum és a m. kir. orsz. levéltár képviselőjében Bonnba utazott s ott a gyűjtemény 60.000 darabjából kiválasztotta és jegyzékbe vette a minket érdeklő darabokat, számszerint 4142-öt. E magyar anyag nagy részt olyan volt, mely a régi m. kir. udv. kancellária s így az orsz. levéltár állagába tartozó; másik túlnyomó nagy részét pedig Pulszky Ferencnek az egész világra kiterjedő és kor- s tudománytörténeti szempontból kiválóan érdekes levelezése képezte. A Nm. Minister úr e nagybecsű gyűjtemény megszerzése céljából 32.000 márkát (37.632 koronát) bocsájtott rendkívüli hitelképen rendelkezésre; a megszerzés maga, a felmerült költségekkel és néhány pótlólag előkerült magyar darab vételárával együtt 31.939 kor. 48 fillért vett igénybe, mely összegből azonban az orsz. levéltár számára megszerzett 785 darab irat ára fejében a belügyi tárczát 13.730 kor. 80 fill. terheli. A gyűjteményről részletesebben az illető könyvtári osztályoknál lesz szó.

A Posonyi-gyűjtemény céljaira utalványozott összeg maradékaiból felsőbb engedély alapján 1041 kor. 14 fill. egy bécsi árverésen hasonló természetű iratok megvételére fordított, melyekből 50 drb, mint az orsz. levéltár állagához tartozók, összesen 638 kor. 97 fill. értékben, az orsz. levéltárnak adattak át. A még fenmaradt pénzösszeget, mihez utólag még 4706 kor. utalványoztatott, egy müncheni árverésen Dante Divina commediajának 1472. évi jesi-i rendkívül ritka kiadását szereztük meg (9370 koronáért) oly célból, hogy ezzel nemzetközi tárgyalások alapján nagyon fontos magyar emlékeket szerezzünk meg cserében.

Általában a könyvtár nagy súlyt helyezett arra, hogy a külföldi árveréseken és könyvpiacokon felmerülő hungarikumokat nyilvántartsa és azoknak birtokába jusson. Bécsből, Gráczból, Ellwangenből, Frankfurtból, Firenzéből stb. becses anyagot szerzett meg, mint ez az alábbi részletezésből kiderül.

A könyvtár személyzetében a lefolyt év alatt az a változás történt, hogy dr. *Erdélyi Pál* segédőr, a kéziratár buzgó és szakavatott vezetője a kolozsvári egyetemi könyvtár igazgatójává neveztetvén ki, az intézettől megvált. *Zárai József* kéziratári szolgálta, megrongált egészsége miatt, nyugdíjaztatását kérte. A lefolyt évben egyiknek állása sem töltetett be. Magasabb fizetési osztályba *Horváth Ignác* múzeumi őr és dr. *Schönherr Gyula* levéltárnok lépett; utóbbi ő Felsőre 1900. márcz. 27-én kelt legfelsőbb elhatározásával múzeumi őr címet és jelleget is nyert.

A tisztviselők közül ketten tettek nagyobb tanulmányútat. Dr. *Sebestyén Gyula* segédőr a párisi világkiállítás alkalmából tartott nemzetközi kongresszusok közül két ethnographiai és folklorisztikus tárgyún vett részt a Nemz. Múzeum képviseletében; ugyancsak ott dr. *Esztegár László* asszisztens a bibliografiai és könyvtárnoki kongresszusokon képviselte az intézetet. Tapasztalataikról részletes jelentésben számolnak be. Hivatalos kiküldetésekben részt vettek: *Fejérpataky László* egyetemi tanár, igazgató-őr, Bonnban, Grácban és Bécsben, mely utóbbi helyen dr. *Schönherr Gyula* levéltárnok is vele volt; *Kováts László* asszisztens Váczott. Nevezett egyetemi tanár múzeumi és könyvtári orsz. felügyelői minőségében az állami felügyelet alá tartozó könyvtárak közül többet vizsgált meg; ily természetű kiküldetésekben részt vettek dr. *Schönherr Gyula* levéltárnok, a főfelügyelőség előadó-titkára, dr. *Esztegár László* és dr. *Melich János* asszisztensek is.

A múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelősége az 1900. év nyarán a Nemz. Múzeum könyvtárában könyvtárnoki tanfolyamot rendezvén, melyben összesen 18-an, jobbára vidéki könyvtárnokok vettek részt, a könyvtár részéről a főfelügyelőség felkérésére előadásokat tartottak: *Fejérpataky László* 12 órában a palaeographiából és kapcsolatban a kéziratok kezeléséről; dr. *Esztegár László* 10 órában a bibliografia köréből és *Varjú Elemér* a könyvismerettanból (bibliologia). A vidéki könyvtárnokoknak egyúttal alkalmuk nyílt, hogy a könyvtárban folyó nagy revizio munkáját közvetlen szemlélet alapján megismerhessék.

A Nemzeti Múzeum által a tél folyamán rendezett ismeretterjesztő előadások során hárman működtek közre, és pedig *Varjú Elemér*, ki a magyar nyomdászat történetéről; *Schönherr Gyula*, ki a múzeumi levéltárban őrzött magyar történelmi emlékekről

és *Fejérpataky László*, ki régi magyar czimerekről tartott előadást. A két utóbbinak előadása már a folyó 1901. évre esett.

A tisztviselők egyéb tudományos dolgozatairól az alább következő felsoroláson kívül számot ad a könyvtár folyóirata, a *Magyar Könyvszemle* is, melynek lapjai sűrűn tartalmazznak tudományos közleményeket a könyvtár tisztviselőitől. A dr. *Schönherr Gyula* szerkesztésében pontosan megjelenő negyedéves folyóirat egyébként is híven beszámolt a könyvtár életében előforduló nevezetesebb mozzanatokról és fejlődött tovább abban az irányban, melynek követésére az 1892-ben megindított új folyam törekszik.

A könyvtárhoz beérkezett és elintézett hivatalos ügyiratok száma 550 (1899-ben 769) volt; az olvasóterem látogathatására egy év alatt 2297 igazolójegy adatott ki (1899-ben 2544). A nyomdai köteles példányok ügyének lebonyolításáról a nyomtatványi osztály adatai számolnak be.

* * *

I. A *nyomtatványi osztály* köteles példányokban 11.190 darabbal (1899-ben 15.101), áthelyezés útján (a könyvtár és a múzeum egyéb osztályaiból) 33 drbbal (1899-ben 271), ajándék útján 1031 drbbal (1899-ben 1165), vétel útján 581 (1899-ben 1341), összesen 12.825 darabbal (1899-ben 17.883 drbbal) gyarapodott.

Ehhez járul még 26.340 apró nyomtatvány (1899-ben 30.626), melyeknek anyaga a következő tíz csoportra osztva és évnegyedes csomagokban megőrizve ekkép oszlik meg:

Gyászjelentések	6107 drb.
Zárszámadások és üzleti jelentések ...	2355 »
Egyházi körlevelek	453 »
Periratok	64 »
Hivatalos iratok	879 »
Műsorok	1699 »
Alapszabályok	896 »
Szinlapok	8119 »
Falragaszok	3704 »
Vegyes apró nyomtatványok	2564 »

Összesen: 26,340 drb.

Ezek szerint a nyomtatványi osztály összes gyarapodásának darabszáma 39.165 (1899-ben 48.509). E szám messze mögötte

marad a megelőző év szaporulatának, minek oka egyrészt az, hogy a hazai nyomdák termelése az 1899 évit nem érte el, másrészt pedig megelőző évi kötelezettségek és a könyvtár egyéb osztályainak szükségletei miatt a különben is szűkre szabott évi dotationnak nyomtatványok megszerzésére való fordítását szűkebb korlátok közé kellett szorítani.

Könyvek vásárlására 3885 kor. 54 fill., 355·70 bir. márka, 259 frank és 15 shilling fordított, jóval kevesebb, mint a megelőző esztendőben (1899-ben 4417·54 frt, 1245·25 márka, 747·75 frank).

Ajándék útján is kevesebb nyomtatvánnyal gyarapodott a könyvtár mint tavaly, minek természetszerű okára a tavalyi jelentés rámutatott; t. i. hogy a szerzők és kiadók nagy része, kik eddig kiadványaikat ajándékképen küldték be, a köteles példányok beküldéséről szóló 1897. XLI. tvczikk életbeléptetése óta felmentve érzik magokat a beküldés alól, mert e kötelesség a nyomdákra háramlott.

Az ajándékozók sora mindazonáltal elég tekintélyes, mit a következő teljes névsor is mutat:

Adler S. (Bécs), Áldásy Antal, Állami legfőbb számvevőszék, Apollo irodalmi részvény-társ., Astne Antal (München), Bács-Bodrog vármegyei történelmi társulat, Balaton-bizottság, Bányászati és Kohászati Lapok szerkesztősége, Baranyamegyei gazdasági egyesület, Barcza Imre, Bécsi cs. tudományos Akadémia, Békésmegyei gazdasági egyesület, Belügyministerium, Benke Gyula, Bezerédj Pál, Bittner Sándor (Bécs), Böhm Ágost (Bécs), Budapest székes-főváros tanácsa, Budapest sz.-fővárosi statistikai hivatal, Budapesti kereskedelmi és iparkamara, Budapesti Szemle szerkesztősége, Budapesti tud.-egyetemi tanács, Budapesti egyetem bölcsészeti karának dékánja, Budapesti egyetemi bölcsészethallgatók segítő egyesülete, Chicagói John Crerar Library, Cholnoky Imre, Csérer Lajos, Egri érseki iroda, Ercsényi Béla, Erdélyi Múzeum-egylet, ifj. Erdélyi Sándorné, Esztergomi főkapitány, Fejérvármegye alispáni hivatala, Ferenczrendiek laibachi tartományi főnöksége, Figarola Coneda (Páris), Flers H. (Páris), Fogarasi Albert, Földművelésügyi Ministerium, Földtani intézet, Főrendiházi iroda, Fraknoi Vilmos, Francia közoktatásügyi Ministerium, Frankfurti Rotschild-könyvtár, Fürdőirodalmi Könyvtár szerk., Gaál Karolin, Geró Lajos, özv. Gohl Antalné, Gohl Ödön, Gohl Ödönné, Gopcsa László, Götebörgi kir. tudományos és szépművészeti társaság, Gulyás Pál, Győrffy Lajos, Hampel József, Havas Rezső, Herczegprimási iroda, Herman Otto, Hodinka Antal,

Horváth Géza, Horváth Ödön, Izraelita magyar irodalmi társulat, Jankó János, Károlyi Árpád, Kassay Lajos, Katona Lajos, Képviselőházi iroda, Kereskedelemügyi Ministerium, Kereszty István, Kolozsvári egyetemi könyvtár, Koncz József, Kornis Elemér, Kováts László, Kozma Bernát, Körösy József, Krakkói tud. Akadémia, Krupec J., Kutschera József, Lampel Róbert-féle könyvkiadó hivatal, Linczi Museum Francisco-Carolinum, Lóczy Lajos, Losonczy Lajos, Lőw Immanuel, Lübecki múzeum igazgatósága, Maddalena E. (Bécs), Magas fenyőfa társaság, Magyar Heraldikai és Genealogiai társaság, Magyar Könyvszemle szerk., Magyar Nemz. Múzeum igazgatósága, Magyar Néprajzi társulat, Magyar nyomdászat szerk., Magyar Tud. Akadémia, Magyarországi Kárpát-egyesület, Márki Sándor, Massarenti Marcello (Róma), Matica Srpska (Ujvidék), Meteorologiai és földmágnességi intézet, Milheim Samu, Milhofer Sándor, Miskolczi keresk.- és iparkamara, Molecz Béla, Múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelő-sége, Nagyszebeni erdélyi honismertető egyesület, Négyesi Lászlóné, Neményi Imre, Norvég kir. kormány, Olasz kir. közoktatásügyi Ministerium, Olschki Leo (Firenze), Oltványi Pál, Orkonyi Ede, Orosz Endre, Orsz. állatvédő egyesület, Orsz. magyar gazdasági egyesület, Orsz. Törvénytár szerkesztősége, Osztrák cs. k. kereskedelemügyi Ministerium, Osztrák cs. k. statisztikai központi bizottság, Osztrák magyar bank bécsi igazgatósága, Österr.- ung. Revue szerkesztősége, Pálfi Márton, Pallas könyvkiadó hivatala, özv. Panian Viktorné, Pápai ág. hitv. evang. püspök, Pápai Jókai-kör, Párisi kir. kormánybiztosság, Pénzügyministerium, Péterfi Tamás, Plankett Count (Dublin), Pór Antal, Poseni tudomány-barátok társasága, Posta- és távirda vezérigazgatóság, Pozsonyi orvos-természettudományi egyesület, Ráth György, Rendőr-főkapitányság, Schönherr Gyula, Schul- und Kirchenbote szerk., Schulek Vilmos, Schulpe György, Sepsí-Sz.-György város polgármesteri hivatala, Singer Jakab, Smithsonian Institution (Washington), Srpska manastriska stamparia (Karlovitz), Stefánia-egylet, Svéd kir. kormány, Szabadalmi hivatal, Szádeczky Lajos, Szalay Imre, Szalay László, Szamosújvári gör. kath. püspök, Szeged város polgármesteri hivatala, Szegedi Dugonics-társaság, Szent István társulat, id. Szinnyi József, Szubay Benedek, Takáts Sándor, Távbeszélő hálózat igazgatósága, Technologiai iparmúzeum, Téglás Géza, Temesvár város tanácsa, Thallóczy Lajos, Vallás- és közoktatásügyi Ministerium, Vásárhelyi Zsigmond, Velits László (Kalksburg), Veszprémi püspöki iroda, Walter Gyula, Würzburgi fizikai és orvosi társulat, Zágrábi orsz. levéltár, Zirczi apát.

Az ajándékozók összes száma 167 (1899-ben 222).

A Régi Magyar Könyvtár hiányainak kiegészítésére történt nevezetesebb szerzemények a következők:

1. Pelbartus de Themeswar, Stellarium. Hagenau 1502. (8 kor.)

2. Tetra evangelion (szláv nyomt.) Brassó 1562. (100 kor.)
3. Gerardus Arn., Hungariae ad omnes S. R. Imp. ordines supplex oratio. Ingolstadt 1577. (59 márka.)
4. Gabelmanni Monomachiae Hungaro-Turcicae carminum libri II. Passau 1590. (30 kor.)
5. Beythe Énekeskönyve, egyetlen ismeretes csonka példány. XVI. száz. nyomtatvány. (200 kor.)
6. Giacomo Franco, Teatro delle piu moderne imprese de guerra nell' Ungheria. Velence 1625. (125 frank.)
7. Hutter L., A sz. írásbeli hitünk ágainak összeszedése. Csepreg 1635 (ajándék.)
8. Weszelin Pál, Oktató és vigasztaló praedikatiok. Debreczen 1651 (40 kor.)
9. Cantus Catholici, régi és új egyházi énekek. 1651. (100 kor.)
10. Der kleine Catechismus Lutheri. Lőcse 1686. A legkisebb régi magyarországi nyomtatvány. (Ifj. Erdélyi Sándorné ajándéka).
11. Felvinczi György, De conservanda bona valetudine. Lőcse 1694. (60 kor.)
12. Ordódy, Columba laureata. Nagyszombat 1695 (850 kor.)

A könyvtár olvasótermét 15.301 egyén látogatta (1899-ben 15.764), kik 39.043 kötetet használtak (1899-ben 37.227-et). A könyvtár helyiségein kívül, kikölcsonzés útján 1242 egyén 2206 kötetet használt (1899-ben 1585 egyén 2400 kötetet). A könyvtár belső termeiben szakférfiak által használt könyvek e számokban nem szerepelnek.

A könyvtári munkásság főmozzanata az általános revízió, melyről e jelentés elején bővebben volt szó. Annak daczára, hogy e rendkívüli munkálat a nyomtatványi osztály alkalmazottainak idejét hónapokon át teljes mértékben igénybe vette: a könyvtári anyag feldolgozása nem maradt a tavalyi eredmény mögött, sőt azt tekintélyesen felülmúlta. Egy év alatt 4621 mű osztályoztatott, melyekről 5956 könyvtári czédula készült (az 1899-iki eredmény 3874 mű 4018 czédulával). Kötés alá 1364 mű került 1693 kötetben (1899-ben 1551 mű 2013 kötetben).

Tekintélyes munkásságot fejtett ki a nyomdai köteles példányok kezelését végző iroda is. Az év folyamán 2116 nyomtatvány-csomag érkezett (1899-ben 2165); s az iroda 3100 postai küldeményt továbbított (1899-ben 3986-ot), melyekből 690 be nem küldött sajtótermékek reklamálása volt (1899-ben 1222). Ez

utóbbi szám mutatja, hogy a termékek beküldése körül, az előbbi évhez képest, némi javulás észlelhető.

II. A *kézirattár* gyarapodása igen nagymérvű volt. A szaporulat ajándék útján 8 kézirat, 11 irodalmi levél, együtt 19 darab; vétel útján 158 kézirat, 14 zenemű, 2973 irodalmi levél, 1 csomag kéziratföredék, 4 fényképmásolat a hozzátartozó 2 negatívval, együtt 3152 db; áthelyezés útján (a könyvtár egyéb osztályaiból) 5 kézirat. Az összes gyarapodás tehát 3176 darab (1899-ben 796).

Kézirattári anyag vásárlására, a Posonyi-gyűjteményen, a Gilhofer és Ranschburg czég által rendezett bécsi árverésen szerzett darabok és Petőfi Sándor kézíratain kívül, mely utóbbiaknak megszerzésére a nm. miniszterium 1700 koronát kitevő rendkívüli fedezetet bocsájtott rendelkezésre, a könyvtár rendes javadalmazásából 724 kor., 250 bir. márka és 651 frank fordítottott.

Ajándékaikkal a következők gazdagították a kézirattárat: Biró Albert, Győrffy Lajos, özv. Lengyel Dánielné, Petényi Otto, br. Podmaniczky Frigyes, Szinyey Merse István és id. Szinnyi József.

A kézirattár szerzeményei közt felemlítésre méltók: Nicolaus de Hungaria magyar származású benzés apát vegyes tartalmú kézírata (Sz. Ágoston könyveiből, Catóból tartalmaz részleteket), melyet 1418 szept. 13-án fejezett be. Mint történelmi ismeretlen kútfő igen nevezetes Tranquillus Andronicusnak XVI. századi hártya-kézírata Gritti Lajos életéről és magyarországi viselt dolgairól, mely Olschki Leó firenzei antiquártól 550 frankon vétett meg.

Nagybecsű az apostagi protestáns graduál XVI. századi kézírata, mely egyetlen képviselője a Nemz. Múzeum kézirattárában a XVI. századi, dunántúli eredetű protestáns liturgikus kéziratoknak. A XVII. századi kéziratok közt legbecsesebb a Beniczky Péter Rythmusait magában foglaló, mely régibb az eddig ismert legrégebb kiadásnál és valószínűleg a feltételezett első kiadás helyét pótolja.

Az újkabkori kéziratok közt, mint irodalmi ereklyék, első helyre teendők Petőfi Sándor némely kézíratai, melyeket a múzeum 1893 óta letétképen őrzött. A költeményeket tartalmazó hat darab eredeti kézirat most, vétel útján, végleg a múzeum tulajdonába jutott. Az irodalmi levelestár, jobbára a Gilhofer és Ranschburg-

féle árverésen, Sambucustól, Jókai Mórtól, Haynald Lajostól, Pyrker Lászlótól és Kölcsey Ferencztől eredő levelekkel gazdagodott.

Nagy tömeggel gyarapodott a kéziratár néhai Vég hely Dezső megvett második gyűjteményéből. Kiválik ezek közt különösen gr. Esterházy Dánielnek, Rákóczy Ferencz generálisának, eredeti tábori levelezőkönyve, és a br. Amade Lászlóra vonatkozó anyag, mely a költő leveleit, levélfogalmazványait, elküldött leveleinek másolatait és énekeinek eredeti kézíratait foglalja magában.

A leggazdagabb gyarapodás a kéziratárát Posonyi Sándor gyűjteményéből érte. Pulszky Ferencznek az egész tudományos és politikus világra kiterjedő levelezéséből harmadfélezernél több darab jutott ekképen a kéziratárba, közte Garibaldi, Dickens s az ötvenes évek legkiválóbb alakjainak levelei. Ez az anyag a már birtokunkban levő Pulszky-levelekkel együtt egyike a leggazdagabb és legbecsesebb hasonnemű gyűjteményeknek s egyike modern, politikai és művelődési történetünk legérdekesebb forrásainak. A Posonyi-gyűjtemény egyéb darabjai közt felemlítendő még Kossuth Lajos »János Finnlandnak hercege« című színmű fordításának sajátkezű kézírata, és különösen a zenevilág nagyjaitól származó magyar vonatkozású levelek tekintélyes száma; így Beethoventől, Haydntól, Lisztől, Mendelsohntól. Szintén magyar érdekű zenemű kéziratokat szereztünk Beethoventől, Albrechtsbergertől, Diabellitől, Dopplertől, Glinkától, Wernertől és Lisztől. E gyarapodás a kéziratár gazdagságát és érdekességét egy újabb irányban emeli.

A kéziratárban az elmúlt év alatt 189 kutató fordult meg, kik 647 kéziratot és 119 irodalmi levelet használtak; a használat tehát 766 darabra rüg. (1899-ben 257 kutató 820 drbot használt.)

A kéziratári feldolgozás eredménye a tavalyi mögött marad, minek oka az, hogy a kéziratár vezetője, dr. Erdélyi Pál, az év folyamán Kolozsvárra távozott, a kéziratár szolgálja pedig az év legnagyobb részén betegeskedvén, nyugdíjaztatását volt kénytelen kérni s így a kéziratár egyetlen egy tisztviselő gondjaira volt bízva, kinek a folyó munkák elvégzése és a központi adminisztrációban való segédkezés mellett intenzivebb belső munkásságra nem juthatott ideje. A feldolgozás eredménye: 166 kézirat 135 cédulával és 441 irodalmi levél 175 cédulával. Az »Irodalmi

Levelestár«-ból eddig feldolgozásra jutott 8178 levél 2503 czédu-lával. Kötés alá 33 db. kézirat került.

III. *A hirlapkönyvtár* gyarapodása: köteles példányokban 67.939 hirlapszám, áthelyezés útján 171 szám, ajándék útján 10.224 sz. (és ezen kívül 31 hirlap 459 kötetben), vétel útján 509 sz.; összesen 78.843 hirlapszám. (1899-ben 77.469. sz.)

Ajándékozók: az Athenaeum r. t., mely a saját kiadásában megjelent 30 hirlapnak 448 kötetét ajándékozta; ez az anyag egyelőre másodpéldányként kezeltetik; továbbá Bolgár Ferencz, ki a Katonai Lapok tizenegy évfolyamát adta; Dr. Finály Gábor, ki több régi hirlappal gazdagította a gyűjteményt; és végül a Nemzeti és az Országos Kaszinó, melyek az Agramer Tagblatt, Allgemeine Zeitung, Bosnische Post, Daily News, Fremdenblatt, Journal des Débats, Kölnische Zeitung, Neue Freie Presse, Norddeutsche Allgemeine Zeitung, Novoe Vremja, Temps, Vaterland szá-mait néhány év óta a Nemzeti Múzeum rendelkezésére bocsájtják.

Becsesebb és ritkább régi évfolyamok közül a következőkkel gyarapodott a gyűjtemény:

1. Siebenbürger Zeitung 1785 évf. (Dr. Finály Gábor ajándéka.)
2. Luna (Zágráb) 1836 évf. (vétél).
3. Magyar Gyermekebarát 1844. évf. (Dr. Finály Gábor aján-déka.)
4. Öreg ABC. 1848. (Egyes számok Vég hely Dezső gyűjte-ményéből.)
5. Népkönyvtár 1848. egy száma (a Vég hely-gyűjteményből).
6. Wiener Zuschauer 1849. évf. (Vétel.)

Az akadémia által még 1898-ban ajándékozott több fuvarnyi hirlap-tömegnek számonként való átnézése az év folyamán véget ért. E nagy művelet 2900 oly hirlapszámot eredményezett, melyek hiányt pótolnak. A megmaradt tömeget, az Akadémia jóváhagyá-sával, kellő kiválogatás után a szegedi városi Somogyi-könyvtár vette át.

Régi hirlapok vásárlására 65 kor. 20 fillér fordított.

Az évi használat felülmúlja a tavalyi eredményt. A hirlap-könyvtárat 2823 olvasó látogatta, kik 5990 hirlapkötetet használ-tak; a könyvtáron kívüli használatra pedig 54 egyénnek 225 kötet adatott ki. Eredmény tehát, hogy 2877 egyén 6215 kötet hirlapot használt (1899-ben 2664 egyén 5677 kötetet).

A hirlap könyvtár munkájára még mindig zavarólag hat az, hogy a hazai könyvnyomdak egy része, daczára annak hogy az 1897 év XLI. tvczikk már több mint négy éve életbe lépett, a törvény határozott intézkedései és többszörösen küldött utasítások ellenére a hirlapokat egyes számonként, és nem a törvényben meghatározott módon, havi vagy évnegyedes csomagokban, kimutatás kíséretében, küldi be. Tavaly 16.473 hirlapszám érkezett be ily módon (1899-ben: 14.807), s így e téren javulás nem tapasztalható.

A mi a végzett munkát illeti, a szerzemények rendes elkönyvelésén és feldolgozásán kívül czéduláztatott 1154 évfolyam hirlap; átnézetett 56.882 hirlapszám és köttetett 992 hirlapkötet, minek költsége az év végéig 1396 kor. 64 fillért vett igénybe.

IV. A *levéltár* gyarapodása, mint minden évben, 1900-ban is igen tekintélyes volt. Ajándék útján 1764, vétel útján 6619, örök letétemény útján 528 darabbal és két családi levéltárnak még számba nem vett anyagával gazdagodott. Az összes gyarapodás tehát 8911 darab és két családi levéltár.

Ajándékozók a következők:

Beck Pál (Bécs), Bossányi Lajos, Forgách József, Gegus Dániel, Géresi Kálmán, Glück Rudolf, Halasy István, Horváth Lajos, Kammerer Ernő, Löbl Mátyás (Bécs), Mikó Gyula, Ráth György, Solyom Balázs, id. Szinnyi József.

A levéltár gyarapítására, eltekintve a Posonyi-gyűjtemény megszerzésétől és a Holló Zsigmond-féle iratok 4000 kor. vételárától, melyekről a nm. miniszterium külön fedezettel gondoskodott, a könyvtár dotatiójából 3259 kor. 57 fillér, 126 márka és 30 frank fordított.

A szerzemények közt mennyisége által első helyen áll a Véghely-gyűjteménynek második, az előbbi kiegészítő része, melynek levéltári anyaga 4272 darabra megy. Ez anyagban van 37 drb középkori oklevél; a többi újabb. Az 1848/9 szabadságharcra vonatkozó iratok és nyomtatványok száma 423.

Hasonlóképen mennyiségre is tekintélyes, tartalmilag is becses az az 1426 darabból álló, XV—XIX. századi iratokat tartalmazó gyűjtemény, mely a többi közt Holló Zsigmond I. Lipót korabeli udvari ágensnek a Thököly-mozgalomra vonatkozó iratait foglalja magában.

A Posonyi-féle gyűjtemény anyagából összesen 639 darab gyarapította a levéltár; ezek között kiemelendők: Zsigmond király 1392. évi adománylevele Stibor részére. Első rendű ritkaság Zsigmond király supplicatioja a pápához 1435-ből Tallóczy Matko bán érdekében. Nagy érdekű Anna főhercegnő levele Thurzó Elekhez 1522-ből. Az 1848/9-iki szabadságharcra vonatkozó iratok közül felemlítendők Bem, Guyon, Görgey, Damjanich levelei, Szalay László két tudósítása a frankfurti birodalmi gyűlésről, Rajasich szerb patriarcha memoranduma Wessenberg osztrák ministerhez, a magyar ministerium hivatalos kiadványai stb.

Becses anyagot szerzett meg a levéltár, részben a Posonyi-gyűjtemény kiegészítésére és részben az orsz. levéltár számára a Gilhoffer és Ranschburg czég által rendezett bécsi árverésen a Rossi-Angelini-féle és Gráczban a gr. Wimpffen-féle gyűjteményekből. Összesen 57 darab irat jutott e két helyről a levéltár tulajdonába, köztük II. Ulászló és II. Ulászló egy-egy cseh nyelvű oklevele, Brodarics Istvánnak 1524, Jurisich Miklósnak egy 1537, Mária Krisztina főhercegnőnek, Báthory Zsigmond fejedelem özvegyének 1618 évi sajátkezű levelei.

Az ajándékok közt a legbecsesebb Managettai Beck Pál lovagnak, a bécsi szabadalmi hivatal főnökének adománya, egy 281 darabból álló középkori oklevélgyűjtemény, mely Pozsony város XIV—XV. századi levelezéséből és számadásaiból tartalmaz a kereskedelem, a város és a nemzet történetére egyaránt fontos adatokat.

Részint vétel, részint ajándék útján egy tekintélyes, hihetőleg az egykori gróf Klobusiczkyak levéltárából származó gyűjtemény jutott a levéltár tulajdonába, mely II. Rákóczy Ferencz szabadságharczára és különösen a fejedelmi család birtokviszonyaira nézve becses, egészen ismeretlen anyagot foglal magában.

Az 1848/9-iki eseményekre vonatkozó gazdag gyűjteményünk nevezetes kiegészítést nyert Löbl Mátyás bécsi lakos ajándékában, ki 471 darab, jobbára bécsi eredetű proklamatioval és hirdetésménnyel gazdagította a levéltár.

A legújabbkori szerzemények közt említést érdemel néhai Rudolf trónörökösnek 1868. febr. 20-án magyar tanítójához, Homoky apáthoz írott magyar levele és Deák Ferencz levele 1870 jún. 7-éről Solyom Balázshoz.

Czímeres levél- és nemesi irat gyűjteményünk 16 darabbal gyarapodott; ezek között egy középkori is van: Barrwy Simonnak 1417. május 20-án Zsigmond királytól kapott armálisa, melynek birtokába a levéltár Géresi Kálmán ajándékából jutott.

A letéteményezett családi levéltárak sorozatához a lefolyt évben két újabb járult: a Telekesi *Török* családé, mely 15 drb. XVI-ik, 327 drb. XVII-ik, 89 drb. XVIII-ik, 4 drb. XIX. századi iratot, 9 drb. genealogiai feljegyzést és levéltári lajstromot, összesen 443 darabot tartalmaz és a Rendesi *Bárány* családé, melynek anyaga még számba véve nincs. Ezekkel a letéteményezett családi levéltárak száma 51-re emelkedett. Korábbi letétemények anyagának bővítéséhez járultak: Szent-Ivány Zoltán a Szent-Ivány család levéltárához 54 darabbal, Görgey István a Görgey családéhoz 8 drbbal, Thaly Kálmán a gr. Forgách családéhoz 23 drbbal és Szirmay Balamér a már korábban átvett családi levéltárhoz a család borsodi ágának levéltárával, melynek anyaga az év végéig még nem volt rendezhető.

A levéltárat a lefolyt évben 154 kutató kereste föl, kik 35,896 iratot és 1 nyomtatványt használtak; külső használatra pedig 42 térítvényen 344 drb. irat, 7 fénykép, 15 hasonmás és 1 pecsétlenyomat adatott ki. Az összes használat tehát 36,264 drb. (1899-ben 13,690.)

A levéltári intenzivebb belső munkásságát és a régiebb anyag feldolgozását nagy mértékben hátráltatta az újabb szerzemények rendezése és leltárszerű jegyzékbe vétele. A második Vég hely-féle gyűjtemény, a Holló-féle iratok, a Posonyi-gyűjtemény és a Klobusiczky-féle levéltári anyag feldolgozása és részletes beiktatása hónapokat vett igénybe; de megfeszített erővel sikerült a növedéknaplót hátrálék nélkül lezárni.

Befejeztetett Kossuth Lajos hátrahagyott iratainak részletes jegyzéke. A Thaly család levéltáráról kimerítő regestaszertí lajstrom készült, s ugyanilyen kezdetett meg a Szent-Ivány család levéltáráról. Rendeztetett és végleg felállított a Telekesi Török család levéltára, úgyszintén 547 fasciculusban a gr. Széchenyiek levéltára s a kötegekről topographikus leltár készült, mely a levéltár indexeinek használatához nélkülözhetetlen mutatóul szolgál. A muzeumi törzsgyűjtemény és a letéteményezett családi levéltárak Árpádkori anyagának egyesített czédu lakatalogusa, mely

az oklevél keltét és kiállítóját tünteti föl, elkészült; a czimeres és nemeslevelek czédulakatalogusa az újabb szerzeményekkel folytatott; e részről nyomtatott katalogus kiadása van tervben, melynek kézírata — Dr. *Áldásy Antal* segédőr munkája — csaknem egészen kész. Rendezés alatt állanak a Melczer, Tihanyi, Szirmay és Tallián családok levéltárai.

* * *

A könyvtár tisztviselőinek 1900-ik évi irodalmi és tudományos munkásságát az alábbi összeállítás mutatja:

Dr. *Fejérvataky László*

igazgató-őri teendőkkal és hatáskörrel megbízott egyetemi ny. r. tanár, múzeumi és könyvtári orsz. felügyelő, a M. Tud. Akadémia r. tagja.

1. A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára az 1899. évben (Magyar Könyvszemle 1900. II. füz.)

2. III. Béla király oklevelei (III. Béla magyar király emlékezete, szerk. Forster Gyula cz. gyűjteményes munkában 145—168 l. és Függelék 343—352 l.) Ugyanez külön is Budapest 1900. 35 l. U. erről felolvasás a M. Tud. Akadémiában (Akadémiai Értesítő 1900); és németül »Die Urkunden König Béla's III. von Ungarn« (Mittheilungen des Instituts für österr. Geschichtsforschung. Ergänzungsband VI. és külön is.)

3. II. Béla király oklevelei. Felolvasás a M. Tud. Akadémiában (Akad. Értesítő 1900.)

4. Béla király névtelen jegyzőjének műve. *A)* Bevezetés I. A kézirat. *B)* Szöveg. — Julián útja Nagy-Magyarországba. *A)* Bevezetés. *B)* Szöveg. (A Magyar Honfoglalás Kútfői szerk. Pauler Gyula és Szilágyi Sándor cz. gyűjteményes munkában 381—386, 391—472 l.) U. az külön is »Hazai Kútfők« cz. alatt.

5. Szilágyi Sándor. Emlékbeszéd. Felolvasva a M. Heraldikai és Genealogiai Társaság 1900. évi nagygyűlésén.

6. Régi magyar czimerek. A Magyar Nemzeti Múzeumban tartott ismeretterjesztő előadás. (Kéziratban.)

7. Folytatta a Zsigmondkori Oklevéltár anyagának gyűjtését.

Id. *Szinnyei József*

kir. tanácsos, őr, a M. Tud. Akadémia lev. tagja.

1. »Magyar írók élete és munkái« 60—65. füzet. (VII. kötet 5—9. és VIII. I. füzete. Laisztner-Lüley.)

2. A magyar hírlapirodalom 1899-ben. (A »Magyar Könyvszemle 1900. II. füzetének melléklete.)

Kollányi Ferencz

őr.

1. Esztergomi Kanonokok 1100—1900. Esztergom, 1900. LVI. + 547 l.
2. A veszprémi püspök királynékoronázási jogának története. Sajtó alatt.

Horváth Ignác

őr.

1. A Magyar Nemzeti Múzeum Széchenyi orsz. könyvtárának ismertetése 1802—1899-ig. (Adressbuch der Bibliotheken der öst.-ung. Monarchie. Wien, 1900. 390—400 l.)
2. Pótlék a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára ősnymatványainak jegyzékéhez. (Magyar Könyvszemle. 1900. évf. 362—385 l.)
3. Történelmi Repertorium. (Századok. 1900. évf.)

Dr. Schönherr Gyula

nemz. múzeumi őri címmel és jelleggel felruházott segédőr, levéltárnok; a Múzeumok és Könyvtárak orsz. főfelügyelőségének előadó-titkára, a M. Tud. Akadémia lev. tagja.

1. Vidéki könyvtáraink 1899-ben. (Magyar Könyvszemle, 1900. évi f. 265. l.)
2. Nagybánya és vidéke. (Az csztrák-magyar monarchia írásban és képben XVII. kötetében.)
3. Jelentés a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság működéséről az 1900-ik évben. (Turul, 1900. évi f. 190. l.)
4. Magyar Minerva. A magyarországi múzeumok és könyvtárak czimkönyve.) I. évf. (Szerkesztés dr. Esztegár László társaságában.)
5. Középkori történelmi emlékek a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában. (Kéziratban.)
6. Jelentés 1899. évi római tanulmányairól. (Kéziratban.)
7. Adatok Zsigmond király és az egyházszakadás történetéhez. (Kéziratban.)
8. Szerkesztette a Magyar Könyvszemlét, a Magyar Történelmi Életrajzokat és a Turult.

Kereszty István

segédőr.

1. A »*Magyar Könyvszemlé*«-ben: A hazai nem magyar nyelvű hírlapirodalom.
2. A »*Magyar Paedagogia*«-ban: Jadassohn »Das Ton-Bewusstsein« (5. füzet.)
3. A »*Századok*«-ban: id. Ábrányi Kornél »A magyar zene a XIX. században« cz. könyvének bírálata. (9. füzet.)

A Magyar Nemz. Múzeum Széchenyi orsz. könyvtára az 1900-ik évben 167

4. A »*Magyar Kritiká*«-ban: Wagner Siegfried »A medvebőrös« (10. számban); B.-Virágh Géza »A magyar színművészet (12. sz.); Bahnert »A csempészek« (14. sz.); Zenei lexikon (19. sz.); »Mein Elend« (22. sz.); Goncourt-Szűry: »A Zenganno-fivérek« (24. sz.); »*Musik-Blätter*« (24. sz.)

5. A »*Zenélap*«-ban: A Bach-Társaság életműve (11. sz.); A m. kir. opera új éve (20. sz.); Farkas Ödön: »Tetemre hívás« (23. sz.); A legújabb história (25. sz.); Adós, fizess! (26. sz.) sat.

6. A »*Zenevilág*«-ban: Magyarság (1. sz.); A fonográfról (2. sz.); Nyílt sebek (3, 5, 8. sz.); Erkel Sándor (4. sz.); rovatok vezetése.

7. A »*Vasárnapi Ujság*«-ban a m. kir. opera ujdonságairól három czikk.

8. A »*Magyar Szó*«-ban: A magyar zene történetéhez. (182. sz.)

9. A »*Pesti Napló*«-ban: Bach Máté-passiója (99. sz.)

10. A »*Magyarság*«-ban a zenei rovat vezetése.

Dr. Erdélyi Pál

segédőr aug. haváig (ezután a kolozsvári tud. egyetem könyvtárának igazgatója.)

1. Balassa Bálint Élete. 1551—1594. Bpest 1899. 8-r. 251 l. (Magyar. Tört. Életr. XV. évf. 4. 5. füz.)

2. Balassa Bálint Comoediája. (Magyar Könyvszemle 1900. 1. füzet).

3. Horváth Cyrill: A magyar irodalom története. I. (Bírálat az Egy. Phil. Közönyben 1900.)

4. Magyar Minerva. (Uránia 1900.)

5. Az Apostagi Graduál. (Kéziratban)

6. Kisebb közlemények különféle folyóiratokban és lapokban.

Dr. Sebestyén Gyula

segédőr.

1. »Gyászmagyarok.« (Ethnographia, 1900. évfolyam I—III. füzet).

2. Népköltészet. (Balladák s rokonművek, szerelmi dalok, bordalok) U. o. I. füz.

3. A magyar varázsdob. U. o. X. füz.

4. »Haláltalan Detre« (E. Philologiai Közöny, 1900. évi ünnepi szám).

5. Főtítkári jelentése a M. Néprajzi Társaság 1900. évi közgyűlésén. (Ethnographia, 1900. évf. IV. füz.)

6. Munkácsi Bernáttal szerkesztette az Ethnographiát.

Dr. *Áldásy Antal*

egyetemi magántanár, segédőr.

1. Az 1412/13. évi római zsinat története. (Magyar Sion 1900. évf. és külön.)
2. A második nemzetközi történelmi kongressus (Pester Lloyd 1900. aug. 5-i számában.)
3. Ismertetések és híralatok a Századok és Turulban.

Dr. *Esztegár László*

asszisztens.

1. Magyar Minerva I. évfolyam (Szerkesztés dr. Schönherr Gyulával.)
2. Renan új életrajza M. Darmestetertől (Pesti Napló, 1900.)
3. Kisebb közlemények és Könyvismertetések a Magyar Könyvszemlében, az Ethnographiában, a Turulban és az Arméniában.

Dr. *Melich János*

asszisztens.

1. Melyik nyelvjárásból valók a magyar nyelv régi német jövevény szavai? Egy térképpel. Bpest 1900, kiadta a M T. Akadémia.
2. Deutsche Ortsnamen und Lehnwörter des Ungarischen Sprachschatzes. (Lumtzer Viktorral együtt írta). Innsbruck 1900. Wagner-féle könyvkiadó hivatal.
3. *Nyelvtudományi Közlemények*-ben a) Dana, danna; b) A Festetich-kódex egy ismeretlen másolata; c) Rába, Rábcaza.
4. *Magyar Nyelvőr*-ben a) A zivatar szó családja; b) A baskir-magyar rokonság; c) Bürü; d) Brassó és Kronstadt; e) Az orosz helyesírás cz-je; f) A német jövevénytörzshoz; g) Szláv jövevény szavak; h) Tabán; i) Az orosz csász. Akadémia szótári munkássága; k) Szónyomozás.
5. Több apróbb cikket írt az *Ethnographiá*-ba és az *Egy. Phil. Közönybe*.

Havran Dániel

asszisztens.

Ismeretlen protestáns egyházi rendtartás a XVI. századból (Protestáns Szemle XII. évf.)

Kováts László

asszisztens.

1. 22 történelmi tárgyú előadás az iparosok oktatására alakított orsz. bizottság megbízásából. 1900. január és február, továbbá november és december havában.

2. Magyar hírlapirodalom 1899-ben. II. Folyóiratok. (Magyar Könyvszemle II. füzetéhez.)

3. Adatok a XVII. századi magyar néphithez. (Ethnographia 1900. 6. 8. füz.)

4. A szegedi boszorkányperek. (Ethnogr. 1900. 6. füz.)

5. Adatok a magyar népszokások történetéhez. (Ethnogr. 1900. 8. füz.)

6. Bibliografiai irodalom 1900-ban. (Magyar Könyvszemle. III. IV. füzetében.)

7. Több apróbb cikk az Ethnographiában, Keresztyén Hiradóban, Kis-Tükörben.

Varjú Elemér

asszisztens.

1. A gyulafehérvári Batthyány-könyvtár. (Magyar Könyvszemle 1900. évf. I—IV. füzet.)

2. A Szentbenedekiek címere és a Jöre nemzetség. (Turul, 1900. évf. III. f.)

3. Mileki János czimerlevele 1418-ból. (Turul, 1900. évf. IV. f.)

4. Könyvismertetések az Archaeologiai Értesítőben, Magyar Könyvszemlében és a Turulban.
